

DENVER GELİŞİMSEL TARAMA TESTİNDE CİNSİYET VE SOSYAL DÜZEY FARKLILIKLARI*

Dr. Shirley Epir

Hacettepe Üniversitesi

Tıp Fakültesi

Çocuk Nöroloji Ünitesi

1981 baharında, Çocuk Nörolojisi Ünitesi tarafından Denver Gelişimsel Tarama Testi için normatif veriler toplanmıştır. Bu test, tıp doktoru veya çocukla ilgili diğer meslekte olanların kullanması içindir. Çocuklardaki gelişim gecikmesinin taranması için hazırlanmıştır. Bilindiği gibi, böyle bir tarama testi, tanı koymak için değil, yalnızca toplumdaki gelişim gecikmesi yönünden kuşku duyulan çocukları ayırt etmek içindir. Daha sonra, şüpheli olanlara zekâ testleri yapılarak durum saptanır.

Bu testi geliştirenlerden biri olan Prof. J. Dodds, 1980 - 81 akademik yılında H. Ü. Psikoloji Bölümünde Fullbright Profesörü olarak çalışmış ve bu projenin danışmanlığını yapmıştır.

Kısaca, DGTT'de dört bölüm vardır : Sosyal - Kişisel, İnce - Devinsel - Uyumsal, Dil ve Kaba Devinsel. Sosyal - Kişisel bölüm, çocuğun başkalarıyla etkileşimi, kendi kendine bakması ve bağımsız davranışının gelişimi hakkındaki maddeleri kapsar. İnce - Devinsel - Uyumsal bölüm, el - göz koordinasyonunun gelişimi ve bu koordinasyonun kullanılışı ile ilgili maddeleri kapsar. Dil bölümünde, hem anlama, hem de anlatma yeteneğini ölçmek için maddeler vardır. Ayrıca, bu bölüm da-

ha büyük yaş grupları için, bazı soyut kavramları ölçer. Son bölümde ise, kaba devinsel, vücudun dengesi ve büyük kasların koordinasyonu ile ilgili olan maddeler vardır. Denver Testi'nin bütün maddeleri bebek ve okul öncesi gelişimsel testlerden (Binet, Bayley, Catell, Oseretsky, gibi) alınmıştır. Onun için, bu gelişimsel testleri bilenler, Denver Testi'nin maddelerini tanıyacaklardır. Denver Testi El Kitabında, yönerge, puanlama ve sonuçların yorumlaması bulunur (Yalaz ve Epir, 1982). Bir önemli noktayı burada vurgulamak istiyorum. Denver Testinden puan alınmaz. Bu testin zekâ testi gibi kullanılmaması için bu yol seçilmiştir.

Normatif çalışma için 1176 çocuktan oluşan bir örneklem seçilmiştir. Bunun 596'sı erkek, 580'i kızdır. Yaşları 15 günlükle, 6 yaş 4 ay arasındadır. Hepsi, Ankara şehri içindedir. Örneklemdeki çocukların seçiminde yaş, cinsiyet ve sosyal düzey değişkenleri kullanıldı. Sosyal düzey için hem ana hem babanın eğitim düzeyi birlikte incelendi. Her yaş grubundan, her eğitim düzeyinde erkek ve kız sayısı aşağı yukarı eşit olacak şekilde çocuk alındı. Yalnız, alt eğitim düzeyinden alınanların sayısı biraz daha fazladır. Seçimde kullanılan diğer kriterler şöyledir : Test uygulaması süresinde çocuğun sağlam olması, çocuğun doğuştan nor-

* II. Ulusal Psikoloji Kongresinde sunulmuştur. Ankara - 1982.

mal olması, ne erken ne de sezeryan ile olmaması, nörolojik fonksiyon bozukluğu ve fiziksel sakatlığı olmaması. Ayrıca ikiz olanlar alınmadı. Her aileden yalnız bir çocuk alındı ve annesi ile beraber çalışmaya katıldılar.

Bütün testler Pediatri Bölümündeki dört asistan tarafından uygulandı. Çocuklar Ankara'da Sağlam Çocuk Kliniğinden, Kreş ve ana okullarından seçildiler. Tüm sonuçlar, Denver Testi'nin El Kitabında bulunmaktadır. Bu çalışmanın tamamlanmasından sonra aynı verilerden yararlanarak ayrı bir çalışma yaptık. Anılan çalışmada önce cinsiyet sonra sosyal düzey analizi yaptık. Burada bu analizlerin sonuçlarını sunmak istiyorum.

Cinsiyet Farklılıkları : Çalışmamızda cinsiyet farklılıkları bulundu. Ancak bu farklılıklar çok fazla değildir. Sosyal - Kişisel bölümde kızların, bazı sosyal becerileri erkeklerden daha erken geliştirme eğilimi olduğu görülmüştür. Bu eğilim 18 ayda başlamakta fakat 3 yaştan sonra daha devamlı ve dikkat çekici olmaktadır. Kızlar, bardaktan içme, elleri yıkama, kendi kendine giyim gibi maddeleri daha erken yapmaktadır. Başkalarıyla etkileşim ile ilgili olan maddelerde ise (Testör ile top oynama, karşılıklı oynama) erkekler kızlardan biraz daha önde görünmektedir.

İnce - Devinsel - Uyumsal bölümde erkek ve kızlarda tutarlı bir farklılık yoktur. Dil gelişiminde ise, 15 ay ile 2 yaş arasında, dil yeteneğinin kızlarda erkeklerden daha erken geliştiği görülmektedir. Kızlar, erkeklerden 2 ay öndedir. Beş yaşından sonra, erkeklerin, kızlardan daha hızlı geliştiği görülmektedir. En büyük farklılık (bu Amerikan örneğinde de aynıdır)

(Örneğin : «Ateş sıcaktır, peki ya bu» Erkeklerin % 90'ı bu maddeyi 5.3 yaşta, kızların % 90'ı ise 6.2 yaşında yapmıştır. Kaba Devinsel maddelerde yaştan sonra, kızların erkeklerden daha hızlı geliştiği görülmektedir. Bu maddeler, fiziksel denge ile ilgilidir.

Özet olarak, cinsiyetle ilgili farklılıklar çok azdır. Ayrıca, bulunan farklılıklar, genel gelişimsel araştırma sonuçlarına göre, beklenen farklılıklardan ve Denver Testi'nin Amerikan bulgularına çok benzemektedir (Frankenb ve Dodds, 1967).

Sosyal Düzey Farklılıkları : Verilen sonuçlar şöylece özetlenebilir. Yaklaşık 10 aylıktan sonra, anne daha az eğitilmiş çocuklara kıyasla, neleri yüksek eğitilmiş çocuklar bu test bölümlerinde daha erken yapmaktadır. Bu farklılık Kişisel - Sosyal ve Kaba Devinsel bölümlerde daha az, ince-devinsel ve Dil bölümlerinde oldukça fazladır.

Kişisel - Sosyal bölümde, en büyük farklılığı çocuğun yabancılarla etkileşimini içeren maddelerde görmekteyiz (Baş - baş yapma, Testörle oynama gibi). Az eğitilmiş annelerin çocukları yabancılarla etkileşimde bulunmamaktadır.

Kaba - Devinsel yeteneklerde, anneleri daha yüksek eğitilmiş olan çocuklar 12 - 21 ay arasında yürüme ile ilgili maddelerde, 4 yaşından sonra fiziksel denge ile ilgili maddelerde de avantajlıdır.

İnce - Devinsel yetenekler ise az eğitilmiş annelerin çocuklarında daha geç gelişmektedir. Yaş arttıkça performansındaki farklılık daha da artmaktadır. Aynı şey dil gelişmesinde de görülmektedir. Anneleri yüksek düzeyde

ce konuşmaya başlamakta ve dil yeteneklerinde ve soyut kavramlarda bu çocukların avantajı yaşla daha artmaktadır. Kısaca, Türk çocuklarında sosyal düzey farklılıklarının İnce-Devin sel ve Dil ile ilgili olanları oldukça çarpıcıdır.

Anılan iki gruptaki çocukların test performansındaki bu farklılıkları, özellikle 10 aylıktan sonra tek bir norm tablosunun kullanılmasının uygunluğu hakkında kuşku uyandırmaktadır. Ayrıca, genelde okul öncesi çocuklara uygulanan zekâ testlerinin implikasyonlarını da düşünmemiz gerekli olacaktır. Diğer bir deyişle, yüksek sosyal düzeyde olmayan çocuklar genel normlar kullanıldığında dezavantajlı ol-

maktadır. Bundan dolayı, yüksek sosyal düzeyde olmayan çocukların test sonuçları ihtiyatla kullanılmalıdır ve bu çocukların gelişimi üzerinde daha fazla araştırma yapılması gereklidir.

KAYNAKLAR

- Frankenburg, W. K. ve Dodds, J. B., «The Denver Developmental Screening Test», *Journal of Pediatrics*, 1967, 71, 181-191.
- Yalaz, K. ve Epir, S., *Denver Gelişimsel Tarama Testi : Türk Çocuklarına Uyarlanması ve Standardizasyonu*, Ankara, Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü Vakfı, 1982.